

LOV OM
ARBEIDSMILJØ,
ARBEIDSTID OG
STILLINGSVERN MV.

(arbeidsmiljøloven)

12. UTGAVE

*Med kommentarer av
Atle Sønsteli Johansen
og Børre Pettersen*

GYLDENDAL

LOV OM ARBEIDSMILJØ, ARBEIDSTID OG
STILLINGSVERN MV. (ARBEIDSMILJØLOVEN)

LOV OM ARBEIDSMILJØ, ARBEIDSTID OG
STILLINGSVERN MV. (ARBEIDSMILJØLOVEN)

12. utgave

Med kommentarer av Atle Sønsteli Johansen
og Børre Pettersen

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2023
12. utgave, 2023

ISBN 978-82-05-58665-9

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Layout og sats: Bøk Oslo AS
Brødtekst: Minion 8,5/12 pkt
Papir: 80 g Amber Graphic
Trykk: Andvord Grafisk, Norge 2023

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

Lovteksten er ajourført med endringer,
senest ved lov 12. desember 2022 nr. 98 fra 1. januar 2023

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord til tolvte utgave

Arbeidsmiljøloven *Lov om arbeidervern og arbeidsmiljø av 4. februar 1977* trådte i kraft 4. februar 1977 og virket fram til 2005, da den ble erstattet av den nye arbeidsmiljøloven.

Loven av 1977 var unik i sitt slag. Mange land så til Norge, spesielt fordi loven også regulerte det psykososiale arbeidsmiljøet.

Arbeidsmiljøloven har i hele sin historie vært gjenstand for store og små endringer i takt med utviklingen i arbeidslivet og i samfunnet slik formålsbestemmelsene forutsetter.

EØS-avtalen, som trådte i kraft i 1994, har på viktige områder preget utviklingen av loven og tilført nye bestemmelser, bl.a. rettigheter ved virksomhetsoverdragelse og masseoppsigelser m.m., men på andre områder, som allmenngjøring av tariffavtaler, har EØS-avtalen skapt noen utfordringer.

Arbeidsmiljøloven bygger på et utstrakt samarbeid mellom partene i arbeidslivet og myndighetene og et godt utviklet lov- og avtaleverk. Den norske arbeidslivsmodellen, som er tuftet på et velregulert, velorganisert og anstendig arbeidsliv med sterke samarbeidsstrukturer, er en hovedårsak til den norske modellens høye produktivitet og omstillingsevne. Arbeidsmiljøloven er et viktig bidrag til dette.

Siden forrige utgave av denne boken er det vedtatt flere lovendringer, og det er også kommet ny høyesterettsrettspraksis som på sentrale punkter avklarer lovforståelsen, blant annet når det gjelder adgangen til lønnstrekk. De viktigste dommene er innarbeidet i kommentarene til de enkelte bestemmelser.

Oslo, februar 2023

Atle Sønsteli Johansen og Børre Pettersen

TILLITSVALGT I ARBEIDSMILJØLOVEN

Arbeidsmiljøloven gjelder alle arbeidstakere. Loven har bestemmelser på flere områder som involverer de tillitsvalgte. Rollen som tillitsvalgt er ikke hjemlet i lovgivningen, men har sitt utspring i tariffavtaler mellom partene i arbeidslivet.

Både tillitsvalgte og verneombud har oppgaver i loven som knyttes til de ansattes arbeidssituasjon. På noen områder er det fare for sammenblanding av roller. Det er derfor viktig å være bevisst den rollen en har.

Av saker som berører både tillitsvalgte og verneombud, er omstillingsprosesser, hvor både medbestemmelse og valg av prosess kan påvirke arbeidsmiljøet.

Personalkonflikter og oppsigelsessaker er ikke vanlige saker for verneombudet, selv om det hender at slike saker har et arbeidsmiljøaspekt.

Kap. 10 om arbeidstid er et annet område som krever samarbeid mellom tillitsvalgte og verneombud, da loven har en bestemmelse som kobler arbeidstid og arbeidsmiljø, se § 10-2 (1).

Av disse grunner er det av den største viktighet at tillitsvalgte og verneombud er seg bevisst disse problemstillingene og de rollene de har i arbeidet for de ansatte i virksomheten, og hvilke deler av loven de har hovedansvaret for. Verneombudet har dog et eget selvstendig ansvar for kap. 3, 4, 5, 6, og 7.

Kap. 8–17 er typiske arbeidsområder for de tillitsvalgte.

Der tillitsvalgte er nevnt spesielt i loven, må man anta at de ansatte i virksomheter uten tariffavtale kan velge en talsperson for de ansatte for å fylle den rollen som loven pålegger arbeidsgiver å samhandle med.

Innhold

Kapittel 1 Innledende bestemmelser	17
Innledning	17
§ 1-1. Lovens formål	18
§ 1-2. Hva loven omfatter	21
§ 1-3. Petroleumsvirksomhet til havs	23
§ 1-4. Virksomhet som ikke sysselsetter arbeidstaker mv.....	24
§ 1-5. Arbeid i arbeidstakers og arbeidsgivers hjem.....	25
§ 1-6. Personer som ikke er arbeidstakere	26
§ 1-7. Utsendt arbeidstaker.....	27
§ 1-8. Arbeidstaker og arbeidsgiver.....	32
§ 1-9. Ufravikelighet.....	35
Kapittel 2 Arbeidsgivers og arbeidstakers plikter	36
Innledning	36
§ 2-1. Arbeidsgivers plikter	37
§ 2-2. Arbeidsgivers plikter overfor andre enn egne arbeidstakere	38
§ 2-3. Arbeidstakers medvirkningsplikt.....	41
Kapittel 2 A Varsling.....	45
Innledning	45
§ 2 A-1. Rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten.....	45
§ 2 A-2. Fremgangsmåte ved varsling.....	47
§ 2 A-3 Arbeidsgivers aktivitetsplikt ved varsling.....	48
§ 2 A-4. Forbud mot gjengjeldelse	48

§ 2 A-5. Oppreisning og erstatning ved brudd på forbudet mot gjengjeldelse	50
§ 2 A-6 Plikt til å utarbeide rutiner for varsling	50
§ 2 A-7. Taushetsplikt ved ekstern varsling til offentlig myndighet	51
§ 2 A-8. Diskrimineringsnemnda	52
Kapittel 3 Virkemidler i arbeidsmiljøarbeidet	53
Innledning	53
§ 3-1. Krav til systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid	54
§ 3-2. Særskilte forholdsregler for å ivareta sikkerheten	58
§ 3-3. Bedriftshelsetjeneste	60
§ 3-4. Vurdering av tiltak for fysisk aktivitet	62
§ 3-5. Plikt for arbeidsgiver til å gjennomgå opplæring i helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid	63
Kapittel 4 Krav til arbeidsmiljøet	64
Innledning	64
§ 4-1. Generelle krav til arbeidsmiljøet	66
§ 4-2. Krav til tilrettelegging, medvirkning og utvikling	71
§ 4-3. Krav til det psykososiale arbeidsmiljøet	75
§ 4-4. Krav til det fysiske arbeidsmiljøet	78
§ 4-5. Særlig om kjemisk og biologisk helsefare	81
§ 4-6. Særlig om tilrettelegging for arbeidstakere med redusert arbeidsevne	84
Kapittel 5 Registrerings- og meldeplikt, produsentkrav mv. ...	89
Innledning	89
§ 5-1. Registrering av skader og sykdommer	90
§ 5-2. Arbeidsgivers varslings- og meldeplikt	92

§ 5-3. Leges meldeplikt	94
§ 5-4. Produsenter og importører av kjemikalier og biologisk materiale	94
§ 5-5. Produsenter, leverandører og importører av maskiner og annet arbeidsutstyr	97
Kapittel 6 Verneombud	100
Innledning	100
§ 6-1. Plikt til å velge verneombud	101
§ 6-2. Verneombudets oppgaver	104
§ 6-3. Verneombudets rett til å stanse farlig arbeid	107
§ 6-4. Særskilte lokale eller regionale verneombud	109
§ 6-5. Utgifter, opplæring mv	110
Kapittel 7 Arbeidsmiljøutvalg	113
Innledning	113
§ 7-1. Plikt til å opprette arbeidsmiljøutvalg	114
§ 7-2. Arbeidsmiljøutvalgets oppgaver	116
§ 7-3. Særskilte lokale arbeidsmiljøutvalg	120
§ 7-4. Utgifter, opplæring mv	121
Kapittel 8 Informasjon og drøfting	122
Innledning	122
§ 8-1. Plikt til informasjon og drøfting	123
§ 8-2. Gjennomføring av plikten til informasjon og drøfting ..	124
§ 8-3. Fortrolige opplysninger	126
Kapittel 9 Kontrolltiltak i virksomheten	129
Innledning	129
§ 9-1. Vilkår for kontrolltiltak i virksomheten	130

§ 9-2. Drøfting, informasjon og evaluering av kontrolltiltak..	131
§ 9-3. Innhenting av helseopplysninger ved ansettelse.....	132
§ 9-4. Medisinske undersøkelser av arbeidssøkere og arbeidstakere	133
§ 9-5. Innsyn i arbeidstakers e-postkasse mv.	135
§ 9-6. Kameraovervåking.....	135
Kapittel 10 Arbeidstid.....	136
Innledning	136
§ 10-1. Definisjoner	139
§ 10-2. Arbeidstidsordninger	140
§ 10-3. Arbeidsplan.....	143
§ 10-4. Alminnelig arbeidstid.....	144
§ 10-5. Gjennomsnittsberegning av den alminnelige arbeidstid	148
§ 10-6. Overtid.....	150
§ 10-7. Oversikt over arbeidstiden	154
§ 10-8. Daglig og ukentlig arbeidsfri.....	155
§ 10-9. Pauser	156
§ 10-10. Søndagsarbeid	157
§ 10-11. Nattarbeid.....	159
§ 10-12. Unntak.....	161
§ 10-13. Tvisteløsning.....	165
Kapittel 11 Arbeid av barn og ungdom.....	166
Innledning	166
§ 11-1. Forbud mot barnarbeid	167
§ 11-2. Arbeidstid	169
§ 11-3. Forbud mot nattarbeid.....	170
§ 11-4. Helsekontroll.....	172
§ 11-5. Pauser og fritid.....	172

Kapittel 12 Rett til permisjon	174
Innledning	174
§ 12-1. Svangerskapskontroll.....	175
§ 12-2. Svangerskapspermisjon.....	175
§ 12-3. Omsorgspermisjon	176
§ 12-4. Fødselspermisjon	177
§ 12-5. Foreldrepermisjon.....	177
§ 12-6. Delvis permisjon.....	179
§ 12-7. Varslingsplikt.....	180
§ 12-8. Ammefri	181
§ 12-9. Barns og barnepassers sykdom	182
§ 12-10. Omsorg for og pleie av nærstående.....	185
§ 12-11. Utdanningspermisjon	186
§ 12-12. Militærtjeneste mv.....	188
§ 12-13. Offentlige verv.....	189
§ 12-14. Tvisteløsning.....	190
§ 12-15. Religiøse høytider	190
 Kapittel 13 Vern mot diskriminering	 191
Innledning	191
§ 13-1. Forbud mot diskriminering	193
§ 13-2. Hva kapitlet omfatter.....	194
§ 13-3. Unntak fra forbudet mot diskriminering	196
§ 13-4. Innhenting av opplysninger ved ansettelse	197
§ 13-5. Særlig om tilrettelegging for arbeidstakere med funksjonshemming.....	198
§ 13-6. Positiv særbehandling	198
§ 13-7. Opplysningsplikt.....	199
§ 13-8. Bevisbyrde	199

§ 13-9. Virkningene av brudd på diskrimineringsforbudet ..	200
§ 13-10. Organisasjoners adgang til å opptre som fullmektig	201
Kapittel 14 Ansettelse	202
Innledning	202
§ 14-1. Informasjon om ledige stillinger i virksomheten	203
§ 14-1 a. Drøfting om bruk av deltid.....	204
§ 14-1 b. Ansettelse på heltid og deltid	204
§ 14-2. Fortrinnsrett til ny ansettelse	205
§ 14-3. Fortrinnsrett for deltidsansatte	208
§ 14-4. Virkninger av brudd på reglene om fortrinnsrett.....	209
§ 14-4 a. Rett til stilling for deltidsansatte tilsvarende faktisk arbeidstid	210
§ 14-4 b. Virkninger av brudd på deltidsansattes rett til stilling tilsvarende faktisk arbeidstid	212
§ 14-5. Krav om skriftlig arbeidsavtale	212
§ 14-6. Minimumskrav til innholdet i den skriftlige avtalen .	213
§ 14-7. Utenlandsstasjonert arbeidstaker	215
§ 14-8. Endringer i arbeidsforholdet.....	216
§ 14-9. Fast og midlertidig ansettelse	216
§ 14-10. Åremål.....	221
§ 14-11. Virkninger ved brudd på reglene om fast og midlertidig ansettelse	221
Innledning – endring av innleiereglene	222
§ 14-12. Innleie fra virksomhet som har til formål å drive utleie (bemanningsforetak)	223
§ 14-12 a Likebehandling av lønns- og arbeidsvilkår ved utleie fra bemanningsforetak	225
§ 14-12 b Opplysningsplikt og innsynsrett ved leie av arbeidstaker fra bemanningsforetak.....	227

§ 14-12 c Solidaransvar for innleier.....	228
§ 14-13. Innleie fra virksomhet som ikke har til formål å drive utleie.....	230
§ 14-14. Virkninger av ulovlig innleie av arbeidstaker.....	232
§ 14-15. Utbetaling av lønn og feriepenger.....	233
§ 14-16. Arbeidsreglement.....	236
§ 14-17. Fastsettelse av arbeidsreglement.....	237
§ 14-18. Frist for innsendelse av arbeidsreglement.....	238
§ 14-19. Arbeidsreglementets gyldighet.....	239
§ 14-20. Endringer i arbeidsreglement.....	240
Kapittel 14 A Konkurransbegrensende avtaler i arbeidsforhold	241
Innledning.....	241
§ 14 A-1. Konkurransklauseler.....	241
§ 14 A-2. Redegjørelse ved konkurranseklauseler.....	243
§ 14 A-3. Kompensasjon dersom konkurranseklauseler gjøres gjeldende.....	244
§ 14 A-4. Kundeklauseler.....	245
§ 14 A-5. Unntak for virksomhetens øverste leder.....	246
§ 14 A-6. Rekrutteringsklauseler.....	246
Kapittel 15 Opphør av arbeidsforhold.....	248
Innledning.....	248
§ 15-1. Drøfting før beslutning om oppsigelse.....	249
§ 15-2. Informasjon og drøfting ved masseoppsigelser.....	250
§ 15-3. Oppsigelsesfrister.....	252
§ 15-4. Formkrav ved oppsigelse.....	256
§ 15-5. Virkninger av formfeil ved oppsigelse.....	258
§ 15-6. Oppsigelsesvern i arbeidsavtaler med bestemt prøvetid.....	259

§ 15-7. Vern mot usaklig oppsigelse	260
§ 15-8. Oppsigelsesvern ved sykdom	263
§ 15-9. Oppsigelsesvern ved svangerskap, og etter fødsel eller adopsjon	264
§ 15-10. Oppsigelsesvern ved militærtjeneste mv.	266
§ 15-11. Retten til å fortsette i stillingen.....	266
§ 15-12. Virkninger av usaklig oppsigelse mv.....	269
§ 15-13. Suspensjon	270
§ 15-13 a Opphør av arbeidsforhold grunnet alder.....	271
§ 15-14. Avskjed	273
§ 15-15. Attest.....	274
§ 15-16. Virksomhetens øverste leder	275
§ 15-17. Oppsigelse ved arbeidskonflikt.....	276

Kapittel 16 Arbeidstakernes rettigheter

ved virksomhetsoverdragelse	277
Innledning	277
§ 16-1. Hva kapitlet omfatter.....	278
§ 16-2. Lønns- og arbeidsvilkår.....	280
§ 16-3. Reservasjonsrett mv.	283
§ 16-4. Vern mot oppsigelse.....	284
§ 16-5. Informasjon og drøfting med tillitsvalgte.....	285
§ 16-6. Informasjon til arbeidstakerne	286
§ 16-7. Representasjon.....	287

Kapittel 17 Tvister om arbeidsforhold.....

Innledning	288
§ 17-1. Tvister om arbeidsforhold.....	289
§ 17-2. Tvisteløsningsnemnd	291
§ 17-2 a Frist for å fremme sak for Tvisteløsningsnemnda ...	292

§ 17-2 b Gjenåpning.....	293
§ 17-2 c Retting og tilleggsavgjørelse	295
§ 17-3. Rett til å kreve forhandlinger	295
§ 17-4. Søksmålsfrister i tvister om oppsigelse, avskjed, suspensjon mv.....	297
§ 17-5. Fristforlengelse og oppfriskning ved oppsigelse under sykdom, svangerskap, foreldrepermisjon, militærtjeneste mv.	299
§ 17-6. Meddommerutvalg.....	300
§ 17-7. Oppnevning av meddommere.....	301
 Kapittel 18 Tilsynet med loven	 302
Innledning	302
§ 18-1. Arbeidstilsynet.....	303
§ 18-2. Beskyttelse av kilder.....	304
§ 18-3. Gebyrer.....	305
§ 18-4. Arbeidstilsynets adgang til virksomheten.....	306
§ 18-5. Opplysninger.....	307
§ 18-6. Pålegg og andre enkeltvedtak	308
§ 18-7. Tvangsmulkt.....	310
§ 18-8. Stansing	311
§ 18-9. Arbeidstilsynets samtykke ved oppføring av bygning mv.	311
§ 18-10. Overtredelsesgebyr.....	313
§ 18-11. Gjensidig bistand ved innkreving av og underretning om økonomiske administrative sanksjoner....	315
 Kapittel 19 Straff	 317
Innledning	317
§ 19-1. Ansvar for innehaver av virksomhet, arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten	317

§ 19-2. Ansvar for arbeidstakere.....	319
§ 19-3. Ansvar for foretak	321
§ 19-4. Ansvar for å hindre offentlig myndighet	321
§ 19-5. Offentlig tjenestemann.....	322
§ 19-6. Påtalen	322
Kapittel 20 Avsluttende bestemmelser	323
§ 20-1. Ikrafttredelse	323
§ 20-2. Overgangsbestemmelser.....	323
§ 20-3. Endringer i andre lover	323
Stikkord.....	325